

XALQ TA'LIMI

ISSN 2181-7839

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI VAZIRLIGINING
ILMIY-METODIK JURNALI

Muassis:
O'zbekiston Respublikasi maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi

PUBLIC EDUCATION
SCIENTIFIC-METHODICAL JOURNAL
MINISTRY OF PRESCHOOL AND SCHOOL EDUCATION
OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN

2023

3-son
(May-Iyun)

Jurnal 1918-yil dekabr oyidan chiqa boshlagan
O'zMAA tomonidan 2013-yil 4-martda qaytadan ro'yxatga olinib, 0104-raqamli guvohnoma berilgan.

TOSHKENT

X_T	TAHRIRIYAT
4	
	TA'LIM VA TARBIYA NAZARIYASI
Z. Yulchiyeva	Yangi o'zbekiston demokratik o'zgarishlar jarayonida "kasbiy psixologiya" fanining o'rne
R. Shermuxamedov	Oliy ta'lim tizimida tarbiyaviy ishlarni tashkil etishning pedagogik zarurati
M. Sayidova	Talabalarda ijodiy va kreativ qobiliyatni shakllantirish masalalari
N. Berdikulova	Ta'limni tashkil etish jarayonida innovatsiya va integratsiya muammolari
I. Suyunov	Multimedia audio va video ko'rinishidagi axborotlar bilan ishlash ko'nikmalari
F.A. Berdibekova	Akmeologik yondashuv asosida talabalarni kasbiy faoliyatga tayyorlashning nazariy- metodologik asoslari
M. Yakubova	Umumta'lim maktab o'quvchilarida kreativlik kompetensiyalarni shakllantirish
N. Nosirov	Bo'lajak texnologiya fani o'qituvchisining metodik kompetentligini takomillashtirish usullari
F. Rustamov	O'zbek adabiyotining ingliz tilidagi tarjimalari
	TA'LIM VA TARBIYA METODIKASI
S. Qalandarova	Talabalarning lingvomadaniyatshunoslik kompetensiyasini ishbilarmonlik terminlari asosida rivojlantirish
Mukhtoriy Mohrui Sodirzoda	Boshlang'ich sinf o'quvchilarining ilmiy dunyoqarashini shakllantirishda tildagi iboralarning o'rne
M. Abdullaeva	Ta'lim metodlaridan samarali foydalanish natijasida ta'lim sifatini oshirish
M. Baymetov	Oliy ta'lim muassasalarida o'quv amaliyotining ta'lim jarayonidagi o'rne
D.B. Jabborova	Kimyo fanida "genetik bog'liqlik" tushunchasini shakllantirish
B. Qosimov, G. A'zamovna	Birinchi sinfda matematikadan sodda masalalar va ularni yechishga o'rgatish metodikasi
N. Mamaraximova	Boshlang'ich sinf o'quvchilari ijodiy tafakkurini shakllantirish mazmuni
	ZAMONAVIY TA'LIM TEXNOLOGIYALARI
Sh. Bekchonova	Kiberpedagogikada nazariya va amaliyot
Z. Ismatova, M. Aslonova	Boshlang'ich sinf tabiiy fanlar darslarini o'qitishda vizual ta'lim usullaridan foydalanish
D. Farsaxonova, M. Danaeva	Boshlang'ich sinflarda zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish masalasi
	MILLIY TA'LIM TEXNOLOGIYALARI
K. Pardayeva	O'quv jarayonida abdulla avloniyning ta'lim-tarbiyaga oid qarashlaridan foydalanishning interfaol metodlari

Marhabo YAKUBOVA,
Chirchiq davlat pedagogika universiteti
o'qituvchisi

UMUMTA'LIM MAKTAB O'QUVCHILARIDA KREATIVLIK KOMPETENSIYALARNI SHAKLLANTIRISH

Annotatsiya

Maqolada bo'lajak pedagog kadrlarda kreativlik kompetensiyalarni shakllantirishning ahamiyati va zarurligi, ta'limni modernizatsiyalash sharoitida ilmiy-amaliy bilimlarini chuqurlashtirish, ta'lim-tarbiya samaradorligini sifat bosqichiga ko'tarish, pedagogik kreativlik kompetensiyalarni shakllantirish haqida fikrlar bayon etilgan. Shuningdek, muallif pedagoglarda kreativ faoliyatni tashkil etishga imkon beradigan malakalarni aytib o'tgan.

Kalit so'zlar. Kreativlik, iqtidorlilik, modernizatsiya, texnologiya, pedagogik kreativlik, kasbiy innovatsion kompetentlik, axborot-kommunikatsiya, kompetensiya, disput, diskussiya, milliy mentalitet va stereotiplar, diagnostika, tafakkur, istiqbol.

В статье раскрывается важность и необходимость формирования творческих компетенций у будущих педагогических кадров, углубления их научных и практических знаний в условиях модернизации образования, поднятия эффективности образования на качественный уровень, формирования педагогических творческих компетенций. Также автор упомянул навыки, которые позволяют педагогам организовать творческую деятельность.

Ключевые слова. Креативность, талант, модернизация, технология, педагогическое творчество, профессиональная инновационная компетентность, информационно-коммуникативная компетентность, спор, дискуссия, национальный менталитет и стереотипы, диагностика, мышление, перспектива

The article reveals the importance and necessity of forming creative competencies among future teaching staff, deepening their scientific and practical knowledge in the context of modernizing education, raising the effectiveness of education to a qualitative level, and forming pedagogical creative competencies. The author also mentioned the skills that allow teachers to organize creative activities.

Key words. Creativity, talent, modernization, technology, pedagogical creativity, professional innovative competence, information and communication competence, dispute, discussion, national mentality and stereotypes, diagnostics, thinking, perspective

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi "2022-2026-yillarga mo'ljallangan yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi PF-60-sonli Farmonida mamlakatda amalga oshirilayotgan ijtimoiy-iqtisodiy islohotlar, rivojlangan xorijiy mamlakatlarning ilg'or tajribalari hamda ilm-fan va zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalariga asoslangan holda tashkil etish, ma'naviy barkamol va intellektual rivojlangan shaxsni tarbiyalash ko'zda tutilgan.

Xalqaro pedagogik amaliyotda ta'lim oluvchilarning shaxsiy muhim sifatlarini shakllantirish va rivojlantirish muhim o'rin egallaydi. Shu nuqtayi nazardan umumta'lim maktablari o'quvchilarining kreativ fikrlash ko'nikmalari muhim hisoblanadi. Unda, milliy, umuminsoniy va ma'naviy qadriyatlar asosida o'quvchilarni tarbiyalashning samarali shakllari va usullarini, o'quv-tarbiya jarayoniga pedagogik va zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish kabi vazifalar belgilangan. Shu o'rinda

o'quvchilarning kreativlik kompetentlikka ega bo'lishlarda o'qituvchi yo'llanmasi, ko'rsatmasi, topshiriqlari muhim rol o'ynaydi. Bunda o'qituvchi doimo izlanishda bo'lishi, fanga qandaydir bir yangiliklar olib kirishga intilishi, o'zining odobi, kasbiy sifatleri bilan boshqalarga o'rnak bo'lishi darkor. O'z ustida ishlaydigan ijodkor o'qituvchilarning obro'-e'tibori, martabasi ulug' bo'ladi.

Kreativlik (lot., ing. "create" – yaratish, "creative" – yaratuvchi, ijodkor) – individning yangi g'oyalarni ishlab chiqarishga tayyorlikni tavsiflovchi hamda mustaqil omil sifatida iqtidorlilikning tarkibiga kiruvchi ijodiy qobiliyati ma'nosini ifodalaydi. Shaxsning kreativligi uning tafakkurida, muloqotida, his-tuyg'ularida, muayyan faoliyat turlarida namoyon bo'ladi.

Kompetensiya – ta'lim oluvchining nazariy bilimlarga asoslangan hamda aniq bir hayotiy holatlarda muammoli vaziyatlarni hal etishga qaratilgan, bugungi kun talab etayotgan mustaqillik, ijodkorlik, tadbirkorlik, tashabbuskorlik kabi kasbiy sifatleri rivojlantirishga yo'naltirilgan faoliyat usullaridan foydalanish qobiliyatidir.

Hozirda ko'plab ilm dargohlarida kreativlik kompetensiyalarni tarbiyalashga katta e'tibor qaratishmoqda. So'nggi yillarda yetakchi xorijiy mamlakatlarning ta'lim tizimida o'quvchilarda kreativlik sifatlerini shakllantirish masalasiga alohida, jiddiy e'tibor qaratilmoqda, lekin shunga qaramay, ko'pchilik o'qituvchilar o'zlarida hamda o'quvchilarda kreativlik sifatlerini qanday qilib samarali shakllantirish tajribasini o'zlashtira olmayotganligi tajriba-sinov ishlarimizda aniqlandi.

Shu boisdan pedagoglarning o'quvchilarda kreativlik kompetensiyalarni tarbiyalashga e'tibor qaratishlari maqsadga muvofiq hisoblanadi. Buning uchun birinchi navbatda, kreativ tafakkur o'qituvchining o'zida mujassam bo'lishi zarur.

Bugungi kunda dunyo ta'lim hamjamiyati, pedagogika va psixologiya oldida ta'lim muassasalarida shaxsni optimal rivojlantirish vazifasi turibdi. XXI asr yoshlarini bilimlarni o'zlashtirishda ertangi jamiyatga tayyorlashda nafaqat an'anaviy, balki noan'anaviy kreativ tafakkurga ega bo'lgan kadrlar qilib tayyorlashimiz zarur. Zero, zamonaviy ta'lim taraqqiyoti yangi bilim, malaka va g'oyalar hisobiga rivojlanadi. Bu esa o'z o'rnida jamiyat taraqqiyoti, xalq farovonligi va davlatimiz ravnaqi uchun xizmat qiladi. Insonning ijtimoiy faolligi, qobiliyati barcha muvaffaqiyatlarining garovidir. Chunki har bir inson o'z mehnati, g'ayrati, intilishi bilangina faollashadi. O'qituvchi qanchalik yaxshi o'qitmasin yoki tarbiya bermasin, tarbiyalanuvchining o'zi harakat qilmasa, rivojlanish muvaffaqiyatli kechmaydi. Zero, barcha ma'naviy-axloqiy kamchiliklarning asosiy sababi ham insonning o'z faoliyatini to'g'ri yo'lga qo'ymaganligidadir.

Kreativlik muammo yoki ilmiy farazlarni ilgari surish, farazni tekshirish va o'zgartirish, qaror natijalarini shakllantirish asosida muammoni aniqlash, muammo yechimini topishda bilim va amaliy harakatlarning o'zaro qarama-qarshiligiga nisbatan ta'sirchanlikni ifodalaydi. Boshqa har qanday sifat (fazilat) kabi kreativlik ham birdaniga shakllanmaydi. Kreativlik muayyan bosqichlarda izchil shakllantirib va rivojlantirilib boriladi. Ya'ni o'quvchida kreativ tafakkur va kreativ fikrlash shakllantirilishi lozim.

Kreativ tafakkur jamiyat taraqqiyotining yangi bosqichlarini ta'minlash uchun xizmat qiladigan noan'anaviy fikrlash qobiliyati va taraqqiyot omillarini ta'minlashga yo'naltirilgan tafakkur hisoblanadi.

Kreativ tafakkur rivojlangan davlatlarni xalq xo'jaligining barcha tarmoqlarida eng quyi bosqichdan tortib eng yuqori darajalargacha kreativ tafakkur talab qilinadi. Chunki u jamiyat taraqqiyotida uning takomili, o'sishi, rivojlanishi, kengayishi va mo'tadil saqlanishining vositasi hisoblanadi. Shu nuqtayi nazardan pedagogik faoliyatda shunday

o'qitishni tashkil etish kerakki, o'quvchi kreativ fikrlovchi, kelgusida zamonaviy jamiyat va ishlab chiqarishda muhim rejalashtirish, tashkillashtirish, tahlil qilish, asoslash, motivatsiyalash, nazorat qilish kabi funksiyalarni kreativ tashkil etish imkoniyatiga ega bo'lsin.

Kreativ tafakkur inson ma'naviyati, tarbiyasi, bilimi, intellekti, iqtidori kabilarni ish-lata olish qobiliyatini o'z ichiga qamrab oladi. Demak, har bir fan o'qituvchisi o'quvchi-larda mana shu xislatlarni pedagogik diagnostika metodlari orqali aniqlagan holda, uni shakllantirish va rivojlantirishi zarur.

Buning uchun o'qituvchi o'quvchilarni ong, tafakkur va aqlni barcha yo'nalishlar-da istiqbolni ko'rish va anglashga o'rgatish, ularda tafakkur aqlning peshqadamligi, tafakkurning noan'anaviyligi, oldindan bashoratlay olish, ya'ni prognoz qila olish kabi xususiyatlarni pedagogik jarayonda qo'yidagicha maqsadli shakllantirilishi kerak:

- har qanday muammoning yechimi bo'yicha bir emas bir nechta yechimlarni ko'r-sata olish, hamda ularning barchasini o'ziga xos ijobiy va salbiy tomonlarini har tomon-lama asoslab berish, ko'pchilik o'ylab ko'rmaydigan masalaning boshqa jihatlarini ham ochib berish kabi aql peshqadamligiga ega bo'lish;

- zamonaviy taraqqiyot uchun yangi yo'nalishlar va yo'llarni ko'ra bilish, ularni tafakkur qila olish va shakllantira bilish, faoliyatni yangilash, faoliyatdagi masalalar ye-chimini yangi yo'nalishlarini topa bilish kabi noan'anaviy tafakkurga ega bo'lish;

- o'z mehnat faoliyati sohasidagi istiqbol o'zgarishlarning mohiyati, zaruriyati, amalga oshirilish muddatlarini tafakkur orqali oldindan anglash kabi prognoz, bashorat qila olish kabi xususiyatlar uzluksiz ta'lim jarayonida shakllanishi va takomillashishi o'qituvchining ta'lim-tarbiya jarayonini qanday tashkil etishiga bog'liq.

“Texnologiya” fani o'quvchilarga qiyinchiliklarni yengib o'tishda yordam beradi hamda ularning bilimlarini va butun ta'lim jarayonini tashxis qiladi. O'z navbatida o'quv-chilarning faoliyati o'quv jarayonida o'rganishga, bilim, ko'nikma hamda malakalarni egallashga, o'zini jamiyatga foydali faoliyatga tayyorlashga yo'naltiradi Ta'lim jarayo-nida o'quvchilarning faoliyati ko'p qirrali yo'nalgan harakatni ifodalaydi va bu harakat bilishga doir vazifalarni hal qilishda ularga katta yordam beradi.

Shu sababli “Texnologiya” fanini o'qitish sifatini yaxshilash, samaradorligini oshi-rish, o'qituvchi va o'quvchilar, o'quvchi va o'quvchilar guruhi, shuningdek, jamoa o'r-tasida o'zaro hamkorlikni qaror toptirish, g'oyaviy va ruhiy birlikka erishish, yagona maqsad sari intilish, har bir ta'lim oluvchining ichki imkoniyatlarini ro'yobga chiqarish, shaxs sifatida namoyon bo'lishi uchun zarur shart-sharoit hamda muhitni yaratishda katta imkoniyatlarga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi O'zbekistonning 2020-yil 6-noyabrdagi “Yangi ta-raqqiyot davrida ta'lim-tarbiya va ilm-fan sohalarini rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'ri-sida”gi PF-6108-sonli farmoni. www.lex.uz

2. Yakubova M.Yu. Umumta'lim maktablari o'quvchilarida kreativ kompetensiya-larni takomillashtirish/ Муғаллим-республика илмий-амалий журналы, 2020 йил. 1/1-сон, – 69-71 б. (ISSN 2181- 7138)

3. Torrance E.P. Torrance Tests of Creative Thinking. – Scholastic Testing Service, Inc., 2004.

4. Белогуров А.Ю. Реализация компетентностного подхода в образовательном процессе // Педагогика. 2012. No 12. – С. 6-13.

Bosh muharrir:

Mahmudov Sarvar Yuldashevich

Mas'ul kotib:

Suyarova Lutfiya Muxiddinovna

Bosh dizayner – badiiy muharrir:

Mamasoliyev Akbarali Hamzayevich

TAHRIR HAY'ATI:

Xilola UMAROVA, Risboy JO'RAYEV, Komiljon MUQIMOV, Ulug'bek INOYATOV, G'ayrat SHOUMAROV, Maqsudjon YULDASHEV, Oynisa MUSURMONOVA, Lola MO'MINOVA, Dilyara SHARIPOVA, Barno ABDULLAYEVA, Rohatoy SAFAROVA, Xolboy IBRAGIMOV, Ravil IS'YANOV, Mirodiljon BARATOV, Shaxnoza XALILOVA, Sharibboy ERGASHEV, Yashin ISMANDIYAROV, Alisher UMAROV, Muhabbat MIRSALIYEVA, Bahodir MA'MUROV, Shukurullo MARDONOV, Ulfat MAHKAMOV, Muhayyo UMARALIYEVA.

JAMOATCHILIK KENGASHI:

Dilshod KENJAYEV, Sobitxon TURG'UNOV, Nargiza RAXMANKULOVA, Abduhalim MAHMUDOV, Kamola RISKULOVA, Feruza QODIROVA, Islom ZOKIROV, Ravshan ABDUXAIROV.

Tahririyat manzili:

Toshkent shahar Shayhontoxur tumani Navoiy ko'chasi, 30-uy.
E-mail: xalq_talimi@xtv.uz Tel: (0 371) 231-16-51, Faks: 231-16-52
t.me/xalqtalimi_jurnali. http://t.me/xalq_talimi_jurnali.

Jurnalga yuborilgan maqolalarga javob qaytarilmaydi, jurnalda e'lon qilingan maqolalardan olingan matnlar "Xalq ta'limi" ilmiy-metodik jurnalidan olindi, deb ko'rsatilishi shart.

Jurnal 2015-yil 20-martdagi 214/2-sonli qarori bilan OAK ilmiy nashrlari ro'yxatiga kiritilgan.

"TAFAKKUR NASHRIYOTI" MCHJ bosmaxonasida chop etildi.
Toshkent shahri, Shayhontoxur tumani, Navoiy ko'chasi, 30-uy

Bosishga ruxsat etildi: ____-y. Qog'oz bichimi 70x100 1/16. Ofset bosma usuli.
Shartli b.t. 12,0. Adadi ____ nusxa. – buyurtma.
Bahosi kelishilgan narxda.

Ushbu songa mas'ul – Abduqodirova Shohida Akmalxo'ja qizi

Jurnalga taqdim etilgan barcha materiallar <https://rustxt.ru/antiplagiat> sayti hamda https://t.me/check_antiplagiat_bot da monitoring qilinadi.

© "Xalq ta'limi" jurnali, 2023.